

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1925 kl. 2 e. m.

Sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Uti en till riksdagen den 6 mars avgiven proposition nr 92, vilken blivit hänvisad till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 (nr 177) om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Beträffande skälen för det i propositionen framlagda lagförslaget får utskottet i huvudsak hänvisa till vid densamma fogade protokoll.

Enligt 6 § i lagen om allmän pensionsförsäkring utgår av allmänna medel ett tillägg till pensionen för pensionstagare, som är till arbete varaktigt oförmögen och vilkens årsinkomst icke överstiger vissa i lagen angivna gränser, som före år 1918 voro bestämda till 300 kronor för man och 280 kronor för kvinna. Genom lagen den 28 juni 1918, som trädde i kraft den 1 januari 1919, ändrades inkomstgränsen för kvinna från 280 till 283 kronor. Från och med ingången av 1922 höjdes inkomstgränserna för man till 425 kronor och för kvinna till 400 kronor. Beträffande pensionstilläggets storlek hava vid olika tider olika bestämmelser varit gällande. Enligt lagen den 13 oktober 1921 utgör från och med år 1922 pensionstillägget för år räknat för man 225 och för kvinna 210 kronor med avdrag av sex tiondelar av det belopp, varmed pensionstagarens årsinkomst må överstiga 50 kronor. På grund av den år 1918 genomförda lagändringen äger pensionsberättigad, som har att försörja barn eller adoptivbarn under 15 år, i allmänhet att dessutom erhålla särskilt pensionstillägg.

I stället för här angivna pensionstillägg skall enligt 33 § i pensionsförsäkringslagen i vissa fall utgå s. k. understöd. Den som efter fyllda 15 år bliver till arbete varaktigt oförmögen, men för vilken avgifter till erhållande av pension icke blivit erlagda, ävensom den, vilken vid nämnda

ålder redan är varaktigt arbetsoförmögen, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som ovan sagts angående pensionstillägg.

Rätten till ovan angivna pensionstillägg och understöd har emellertid, huvudsakligen av statsfinansiella skäl, begränsats genom ett flertal inskränkande bestämmelser, vilka tid efter annan varit underkastade ändringar av olika art. Dessa s. k. övergångsbestämmelser utbrötos år 1915 ur pensionsförsäkringslagen och sammanfördes till en särskild lag om övergångsbestämmelser.

De mera betydelsefulla ändringar, som övergångsbestämmelserna undergått, äro följande.

Enligt pensionsförsäkringslagens ursprungliga lydelse voro från rätt till understöd uteslutna såväl de, som före utgången av år 1913 fyllt 67 år, som de, vilka vid samma tid fyllt 15 år och då voro till arbete varaktigt oförmögna och som under år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer. För dem, som under åren 1914—1918 enligt lagen förvärvade rätt till pensionstillägg eller understöd eller ökning därav, skulle dylik förmån beräknas efter en nedsatt, för de olika åren stigande skala, lägst 50 % (år 1914) och högst 90 % (år 1918) av det normala beloppet.

Genom lag den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser inskränktes undantagsbestämmelserna i så måtto, att de, som före utgången av 1913 fyllt 67 år och antingen då ännu icke voro till arbete varaktigt oförmögna eller icke år 1913 under mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården eller välgörenhetsinrättningar, blevo delaktiga av rätten till understöd på samma villkor som övriga pensionsberättigade. Understödet skulle dock utgå med endast 50 % av eljest stadgat belopp. Samma villkor stadgades för dem, som före utgången av 1913 fyllt 15 men ej 67 år och redan då voro till arbete varaktigt oförmögna samt ej år 1913 under mer än fyra månader åtnjutit sådan försörjning, som ovan nämnts. Begränsningen i övrigt av pensionstillägg och understöd utsträcktes samtidigt, så att även alla de, som under åren 1919—1929 förvärvade rätt till sådan förmån, skulle erhålla endast 90 % av det normala beloppet.

Sistnämnda begränsning borttogs dock i 1918 års lag om ändring i övergångsbestämmelserna. Däremot behölls alltjämt regeln, att de, som genom lagändringen 1915 infördes i försäkringen, blott skulle erhålla 50 % av eljest stadgade belopp. Sistnämnda bestämmelse upphävdes emellertid genom lag av år 1920, vilken trädde i kraft den 1 januari 1921. Från och med denna dag skulle sålunda i regel pensionstillägg och understöd utgå med normalt belopp. Upphävandet av reduktionen i pensionstillägg och understöd framkallades närmast av den betydande stegring, levnadskostnaderna undergått, varigenom pensionsförmånerna alltmera förlorat sin betydelse.

Genom lag den 13 oktober 1921, som trädde i kraft den 1 januari 1922, infördes den förut berörda, betydelsefulla ändringen beträffande rätt till pensionstillägg och understöd, att inkomstgränsen höjdes från 300 kronor

för man och 283 kronor för kvinna till respektive 425 och 400 kronor. Samtidigt ökades bland annat maximibeloppen för de årliga pensions-tilläggen och understöden från 150 kronor för man och 140 kronor för kvinna till respektive 225 och 210 kronor. Dessa förbättringar i pensionsförmå- nerna gälla emellertid endast dem, som efter ingången av 1922 fyllt 15 år, och dem, som dessförinnan uppnått denna ålder men först senare blivit till arbete varaktigt oförmögna. Begränsningen, som var avsedd redan i pen- sionsstyrelsens förslag och även upptagits i den kungl. propositionen, var förestavad huvudsakligen av kostnadsskäl.

Från de nya bestämmelserna rörande rätt till pensionstillägg och understöd äro sålunda de undantagna, som före utgången av år 1921 fyllt 15 år och före samma tid blivit till arbete varaktigt oförmögna. För dessa gäller i regel alltså 1918 års lag om övergångsbestämmelser, enligt vilken in- komstgränsen är 300 kronor för man och 283 kronor för kvinna och maximi- beloppen av de årliga pensionstilläggen och understöden respektive 150 och 140 kronor. Även i fråga om rätten till särskilt pensionstillägg för barn äro dessa personer sämre ställda. Där varaktigt oförmåga till arbete inträtt före utgången av 1918, samt ytterligare i visst fall, bestämmas pensionstill- läggen och understöden efter grunder, som delvis skilja sig från de nyss- nämnda.

Enligt nu gällande bestämmelser komma sålunda pensionstagarna att bli va uppdelade i olika grupper, för vilka olika bestämmelser gälla såväl rörande rätt till tilläggspension och understöd som rörande beloppet av ifrågavarande förmåner. Huruvida en pensionstagare skall hänföras till den ena eller andra gruppen kommer bl. a. att bli beroende av från vilken tidpunkt han varit varaktigt oförmögen till arbete. Det ligger i öppen dag, att det ofta måste medföra betydande svårigheter att efter en tidrymd av flera år avgöra, från vilken tidpunkt varaktigt oförmåga varit för handen. Såsom pensionsstyre- lsen framhåller, kunna pensionstagarna heller icke förstå, varför den, som blivit invalid efter 1921 års utgång, skall få högre tillägg eller understöd än den, vars invaliditet inträtt före nämnda tidpunkt. För pensionsnämnderna, som av välvilja mot de sökande ofta sträva efter att bereda dem så höga pensioner som möjligt, är det en frestelse att få dem förklarade för invalider först från tid efter 1922 års ingång, även i fall där invaliditeten inträtt tidigare. Vid granskning av pensionsansökningarna har pensionsstyrelsen måst nedlägga ett betydande arbete på utredning av frågan, när invali- ditet kan anses hava inträtt, varigenom avgörandet av ärendena väsentligt fördröjts.

Det förhållandet, att även bestämmelserna för beräkning av inkomst äro olika, allt efter om invaliditeten inträtt före eller efter 1922 års ingång, kan, särskilt då det gäller äkta makar, medföra omvärderingar av inkomstsiffrorna, inför vilka de sökande stå helt oförstående. De för omvärderingen av in- komsterna erforderliga räkningarna bli va även i en del fall så komplicerade, att de icke kunna utföras av pensionsnämnderna.

Utskottet.

Enligt den föreslagna lagändringen skulle de, som blivit invalider före 1922 och före samma tid fyllt 15 år, därest de efter 1925 års ingång gjort ansökan om pensionstillägg eller understöd, icke såsom hittills ställas i en undantagsställning i förhållande till andra invalider. Utskottet har icke förbisett, att även efter genomförandet av en dylik lagändring åtskilliga olägenheter komma att kvarstå. Dock skulle i ett avsevärt antal fall de med nuvarande bestämmelser förknippade missförhållandena försvinna. Det torde även få anses klarlagt, att ändringsförslaget är ägnat att närmare realisera syftet med den år 1921 genomförda lagändringen. Då denna lagändring genomfördes, hade man anledning förmoda, att övergångsbestämmelserna redan efter några år endast undantagsvis skulle komma att tillämpas. Detta har emellertid icke varit fallet. Ännu så sent som under 3:e kvartalet av år 1924 tillämpades de äldre bestämmelserna å 47.8 % och 1923 års lag å 52.2 % av de utfärdade pensionsbrevet. För 4:e kvartalet av år 1924 voro motsvarande siffror 44.4 % och 55.6 %. Kostnaderna för genomförande av den föreslagna lagändringen hava beräknats komma att utgöra för innevarande budgetår 100,000 kronor och för nästkommande 800,000 kronor, för att under budgetåret 1926—1927 nå sitt högsta belopp 860,000 kronor och därefter småningom sjunka. Enligt hittills föreliggande erfarenhet torde emellertid denna kostnadsökning icke överskrida ramen för de kostnader, som 1921 års lagändring beräknades komma att medföra.

Utskottet har vid prövning av det föreliggande förslaget funnit, att det samma icke endast skulle komma att för ett betydande antal invalider innebära en avsevärd förbättring i deras ställning utan även i ej ringa grad undanröja vissa ojämnheter, som äro ägnade att väcka missnöje. Pensionsstyrelsens arbete skulle komma att underlättas. Slutligen skulle, såsom ovan framhållits, förslagets genomförande sannolikt icke komma att innebära någon kostnadsökning utöver den kostnad, som beräknades för den år 1921 genomförda lagändringen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må i anledning av den föreliggande propositionen godkänna det i propositionen framställda lagförslaget och för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 (nr 177) om
övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913
om allmän pensionsförsäkring.

Härigenom förordnas, att 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, sådan denna paragraf lyder enligt lagen den 13 oktober 1921 (nr 640), skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

Angående den, som före utgången av år 1921 fyllt femton år och blivit till arbete varaktigt oförmögen och som före utgången av år 1924 gjort ansökan om pensionstillägg eller understöd, skola följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

1 mom. Rätt till sådant — — — överstiga 50 kronor.

2 mom. Där varaktig oförmåga — — — av år 1918.

3 mom. Pensionstillägg, som i — — — till fulla erlagd.

4 mom. Rätt till sådant — — — för äkta makar.

5 mom. Årsinkomst, som i — — — utgör 50 kronor.

6 mom. Vad i 30 § — — — allenast genom fekräkning.

7 mom. Överstiger årsinkomsten den här ovan för olika fall stadgade gräns, och har förty ansökan, som gjorts före utgången av år 1924, icke kunnat bifallas, skall sökanden äga att på grundval av ny ansökan få rätten till pensionstillägg eller understöd bedömd efter lagen om allmän pensionsförsäkring.

Denna lag lärer till efterrättelse från och med den 1 januari 1925.

Har pensionsnämnd med tillämpning av äldre bestämmelser fattat beslut beträffande ansökan, som i följd av vad sålunda stadgats skall bedömas efter lagen om allmän pensionsförsäkring, må pensionsstyrelsen utan hinder av vad i 30 § i sistnämnda lag sägs verkställa rättelse utan att återförvisa ärendet.

Stockholm den 9 maj 1925.

På sammansatta stats- och andra lagutskottets vägnar:

HJALMAR VON SYDOW.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *von Sydow*, *Hallin*, *Johansson* i Hälsingborg, *von Koch* och *Thorberg*;

från andra kammaren: herrar *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud*, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Hagman*, *Magnusson* i Skövde* och *Johansson* i Kälkebo*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.